Otázka: Základní pojmy práva

Předmět: Právo

Přidal(a): Tereza

ZÁKLADNÍ POJMY

- úvod do předmětu, právo a morálka, právo a stát
- historický vývoj práva
- právní systémy v současném světě
- právní normy a vztahy
- orgány právní ochrany ČR, český právní systém

Právo = souhrn obecně závazných norem a pravidel chování, které stanovuje stát v určité formě a při porušení přichází sankce

= soubor pravidel, podle kterých se řídí celá lidská společnost

- spolu s morálkou řídí chod společnosti
- pro společnost jsou závazné
- historicky právo vzniklo od nepsaných právních obyčejů a zvyků lidí v dávné době až po písemnou formu dnešních právních předpisů

funkce práva: jedná se o donucovací prostředek, ale zároveň klade meze donucení = na jedné straně omezuje chování subjektů práva, na druhé straně vymezuje a garantuje určitou míru svobody

Právo objektivní (abstraktní): nevztahuje se na konkrétní osoby, závazné pro všechny členy společnosti

- právní předpisy, které musí každý dodržovat
- stanovená práva a povinnosti, pravidla i sankce
- kupní smlouvy, manželství

Právo subjektivní (konkrétní): soubor oprávnění a povinností konkrétního subjektu práva v konkrétním právním vztahu = vztahuje se na konkrétní osobu, jedince – např. právo na mzdu

Dle právních odvětví:

- **Právo soukromé**: soubor právních norem týkajících se jednotlivců (FO, PO)
  - založeno na principu rovnosti účastníků = subjekty jsou si rovny (zaměstnanec x zaměstnavatel)
  - obchodní, rodinné, pracovní, občanské právo
- **Právo veřejné:** stanovuje a chrání zájmy státu
  - založeno na principu subordinace = jeden subjekt právního vztahu podřízen druhému
  - systém nadřazenosti a podřazenosti
  - nadřízený subjekt – stát, státní orgán, úřední osoba, která je vybavena mocenskými pravomocemi
  - ústavní, správní, finanční, trestní právo

Právo a morálka

- právo je psané, morálka nepsaná
- u porušení práva přichází trest (pokuta, vězení)
- morální normy = státem neupravené ostatní společenské vztahy
- nejsou vynutitelné státní mocí
- morální tresty – špatné svědomí, společenské sankce (opovržení)
- čestný a svědomitý člověk se jimi řídí, i když nehrozí právní sankce
- právní vědomí – ovlivňuje, zda občané dodržují nebo porušují právo (znalost práva,

názory na spravedlnost)
- spravedlnost = žádoucí stav věcí, který odpovídá podstatě a právům člověka ve společnosti
- zákonnost = legalita, stav společnosti, který je v souladu s právem

Stát = organizované společenství lidí žijících trvale na určitém ohraničeném území

- z právního hlediska musí mít své:
    - území
    - hranice
    - obyvatelstvo
    - řídící orgány
    - administrativu
    - ozbrojenou moc
    - každý stát musí mít svůj právní řád

Znaky

- státní moc
    - výkonná (prezident, vláda, státní zastupitelství)
    - zákonodárná (zavádí zákony, senát, poslanecká sněmovna, skupina poslanců, senátorů, kraj)
    - soudní (vykonává soustava soudů ČR)
- suverenita státu – státní moc, její nezávislost na jiné moci
- státní symboly
    - státní hymna
    - státní znak (malý a velký)
    - státní barvy
    - státní pečeť
    - vlajka
    - vlajka prezidenta – standarta
- vydávání peněz a výběr daní
- státní území

Historický vývoj práva

- Právo zvykové – existovalo pouze ve vědomí lidí, obyčeje
- 1800 př. n. l. Chammurapiho zákoník v Mezopotámii
    - nejznámější právnické dílo (oko za oko, zub za zub)
- 5 st. př. n. l. zákon 12 desek Řím
- Novověk – Charles Louis Montesquieu
    - zabýval se přirozeným právem člověka a jeho rovností před zákonem
    - rozdělil moc na zákonodárnou, výkonnou a soudní

České historické právní dokumenty:

- Zákon sudnyj ljudem – 9st., nejstarší slovanská právní památka, trestní a rodinné právo
- 18.-19.st. – Obecný zákoník občanský, právní normy v podobě, jak je známe dnes
- 1993 – vznik samostatné České republiky – Ústava České republiky a Listina základních práv a svobod

Základní právní oblasti (systémy)

= historicky se vyvinuly 3 odlišné právní oblasti:

- **1) oblast Evropského kontinentálního práva**
    - je založené na základech antického římského práva
    - jeho základem je právo psané (založeno na existenci celého systému písemných právních norem, zákony, vyhlášky, předpisy)
    - podpůrnou roli v něm mají zvyklosti a obyčeje
    - soudce právo netvoří, ale nalézá jej na základě psaných právních předpisů
- **2) Angloamerické právo (Anglosaské)**
    - platí ve VB, s výjimkou Skotska a ve 3 zemích její bývalé koloniální říše i v USA
    - Precedenty – tzn., že trestný čin, který byl již jednou určitým způsobem odsouzen, slouží jako vzor, pro podobný nebo stejný trestný čin, který se stal později
    - v ČR se precens nepoužívá
    - soudce právo tvoří
    - důležitou právní roli tady hrají obyčeje

- **3) Islámské právo**
  - muslimské státy
  - za jeho tvůrce se považuje Bůh, protože je dokonalý a věčný, proto i jeho právo je dokonalé a neměnné
  - pravidla jsou v Koránu

Právní normy

= všeobecně závazná pravidla chování, jejichž dodržování je vynutitelné státní mocí

- jsou vydávány státními zákonodárnými orgány
- pokud dojde k porušení právní normy, stát pachateli udělí sankci
- právní předpis = soubor právních norem

Struktura:

- hypotéza – stanovuje mantinely, podmínky (koho se norma týká a kdy)
- dispozice – konkrétní práva a povinnosti
- sankce – druh trestu, důsledky porušení

Dělení dle funkce:

- zavazující (ukládají povinnost realizovat nějaké pozitivní jednání)
- zakazující (ukládají povinnost zdržet se chování konkrétního druhu)
- opravňující (neukládají povinnost, pouze možnost)

Dle závaznosti:

- donucující – jsou závazné bezvýhradně a jsou vynutitelné soudem
- podpůrné – jsou zdánlivě závazné, člověk je může, ale nemusí využít

Dle právní síly:

- prvotní (základní, nejsou omezeny, Ústava, Listina základní práv a svobod, zákony)
- druhotné (mají nižší právní úroveň, předpisy, nařízení vlády a ministerstev)

Platnost právních norem: právní předpis byl vytvořen předepsaným způsobem, byl schválen a vyhlášen ve Sbírce zákonů

Účinnost právní normy: určuje, od kdy máme povinnost se normou řídit

Působnost právních norem: osobní (komu je určena), územní, časová, věcná

Právní skutečnost: skutečnost, s níž právní norma spojuje vznik, změnu nebo zánik právního vtahu

- úmrtí (vznikají vztahy dědičné a zanikají vztahy rodinné)
- zletilost (zaniká zastupování dítěte zákonným zástupcem)

Právní událost: pokud nejsou životní situace založeny na projevu svobodné vůle

Právní vztahy

= vztahy, které jsou upravené právními normami – například manželství

Právní vztah má 3 základní prvky:

- účastníci PV->FO+PO
- obsah PV->práva a povinnosti účastníků
- cíl PV->to, k čemu vztah směřuje

– jednoduchým právním vztahem je např. kupní smlouva

Občanské právo: kupní smlouva, nájemné, pojistné, dědění

Rodinné právo: manželství, vztah rodič – dítě

Pracovní právo: vztah zaměstnavatel – zaměstnanec

Finanční právo: daně

Subjekty právních vztahů:

- **Fyzické osoby** – člověk, jedinec
- **Právnické osoby** – činnost více FO na určitém stupni společenské činnosti, mají společný cíl
    - jsou to umělé vytvořené subjekty, za účelem podnikání nebo jiné společenské činnosti
    - pevná vnitřní organizace s úpravou vlastního vnitřního rozhodovacího procesu
    - má zvláštní majetkovou odpovědnost, která je zajištěna vlastním majetkem
    - má název a sídlo

Rozdělení

- sdružení FO nebo PO (firmy, obchodní společnosti, občanská sdružení, družstva, politické strany, církve)
- účelová sdružení majetku (státní fondy a nadace)
- jednotky územní samosprávy (obce a kraje)
- jiné subjekty (státní podniky, banky, pojišťovny)

Vznik PO:

- na základě písemných smluv nebo zakládající listinou a to dnem zápisu do obchodního rejstříku

Zánik PO*:* výmazem z evidence, může být zrušena po právním jednání s jejími orgány:

- A) uplynutím doby, na kterou byla ustanovena
- B) dosažením účelu, pro který byla stanovena
- C) rozhodnutím soudu, z důvodu stanovených zákonem
- D) právním jednáním

Právní způsobilost

- způsobilost k právním povinnostem (= mít práva a nést odpovědnost)
- způsobilost k právním úkonům (vlastním jednáním zakládat, měnit nebo rušit právní vztahy, zletilost)
- způsobilost k protiprávnímu jednání (nést odpovědnost za vlastní protiprávní chování)

Právní subjektivita – způsobilost vystupovat v právních vztazích vlastním jménem a nést za ně odpovědnost

Orgány právní ochrany

Soudy – civilní, správní a trestní

- Okresní soud – stejná pozice jako obvodní soud v Praze a městský soud v Brně
    - pouze procesy, kde je sazba do 5 let odnětí svobody
- Krajský soud – odvolací soud pro okresní
    - závažnější trestné činy, sporné věci ve správním právu
- Vrchní soud – Praha a Olomouc
- Nejvyšší soud – vydává konečné rozhodnutí

- Ústavní soud – dohlíží na dodržování ústavnosti

Soudce: nesmí vykonávat žádnou jinou veřejnou funkci, jmenuje ho prezident, rozhoduje jako samosoudce nebo v senátu

Soudní senát: vícečlenné soudní těleso (předseda senátu soudu + přísedící), pojednává a rozhoduje právní věci

Samosoudci: soudce, který sám pojednává a rozhoduje právní věci (civilní záležitosti, rozvodové řízení)

Přísedící soudu: podílí se na rozhodovací činnosti

Státní zastupitelství = soustava úřadů s cílem zastupovat zájmy státu a zájmy veřejném v soudních sporech a všech věcech svěřených státem do rukou

- upozorňuje na nezákonnosti, stíhá trestné činy, dohlíží na zachování zákonů
- např. dohled nad vykonáváním trestů uložených soudy

Státní zástupce: posuzuje, zda se jedná o trestní čin

- u soudu zastupuje stát, podává žalobu jménem státu
- dává návrh na vzetí do vazby
- sbírá důkazy, dohlíží na vyšetřování
- vypracovává obžalobu

Advokát: právní poradce, obhájce, zastupuje u soudu

Notář: ověřuje pravost listin, podpisů, sepisuje smlouvy, vyřizuje dědická řízení

Exekutor: zajišťuje nucený výkon soudního rozhodnutí

- exekuci nařizuje soud
- např. srážky ze mzdy, prodej majetku, odebrání věci

Ombudsman = v ČR Veřejný ochránce práv, parlamentem volená osoba

- dohlíží na spravedlivou činnost vybraných úřadů ve vztahu k občanům

Presumpce neviny: v praxi to znamená, že i ten, kdo je momentálně obviněn z trestného činu, by neměl být nikým předem odsuzován

- každý obviněný se snaží fungovat v osobním i profesním životě
- uplatňuje všechna svá práva obviněného a čeká na pravomocný konec

Český právní systém

Právní řád = souhrn všech právních předpisů státu, tvoří ho veškeré zákony platné ve státě

- jsou to vlastně právní normy, které jsou uspořádány stupňovitě podle důležitosti jednotlivých druhů zákonů
- od nejdůležitějších po nejslabší

Vrchol pomyslné pyramidy právního řádu tvoří:

- Ústavní právo (Ústava a ústavní zákony)
- Zákony základních právních odvětví (občanského, pracovního, trestního, správní, finančního práva)
- Vládní nařízení a vyhlášky

- Ministerská nařízení a vyhlášky
- Vyhlášky a nařízení nižších státních orgánů (obce)

Síla právních předpisů závisí na tom, který státní orgán je vydal a jak se nazývají např. zákon má větší právní sílu než nařízení

Vyhláška nesmí porušit svým obsahem zákon